

COVID-19 SALGINININ DÜNYA EKONOMİSİNE ETKİLERİ HAKKINDA TAHMİNLER

Dr. Atila BEDİR

İlk defa 2019 yılı Aralık ayında Çin'in Vuhan şehrinde ortaya çıkan koronavirüs salgını 2020 yılının ilk aylarında dünyanın başka bölgelerine de yayılmış ve 11 Mart 2020 yılında Dünya Sağlık Örgütü hastalığın niteliğini pandemi (küresel salgın) olarak ilan etmiştir.

Bütün ülkelerin gündemi öncelikle salgının insan sağlığı üzerine etkilerini azaltmaya yoğunlaşmış, ülkeler kaçınılmaz olarak kamusal tedbirlerini, imkân ve kaynaklarını salgınla mücadelede seferber etmiştir. Bu kapsamda; salgının küresel kaynaklı ve ülke içi yayılımını önlemek amacıyla kamu kesiminin, eğitim kurumlarının, fabrika ve işletmelerin üretim ve hizmetlerinin uzaktan yürütülmesine veya ara verilmesine gidilmiştir. Yurtdışı ve yurtiçi seyahatler kısıtlanmış, sokağa çıkma kısıtlamalarına başvurulmuş, ibadethaneler, konferanslar, konserler, kafe, kahvehane, restoran gibi toplu mekânlarda çeşitli düzeyde sınırlamalara gidilmiştir.

Bu gelişmelerle birlikte, salgının özellikle küresel düzeyde talep yaratıcı konumda olan ABD ve Avrupa Birliği ülkeleri gibi gelişmiş ülkelere, yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkelere etkisinin yaygın görülmesi, salgının öncelikle sağlık sorunu olmasının yansısı, küresel boyutta dünya ekonomisini daraltıcı yönde etkileri olacağı konusunda kaygılar gidererek artmıştır. Bu çerçevede birçok uluslararası kuruluş dünya ekonomisine ilişkin tahminlerini güncellemiş ve yeni raporlar yayınlamıştır. Bu çalışmada önce güncellenen tahminler ele alınacak, sonra da sonuçlar üzerinde değerlendirme yapılacaktır.

İlk Revizyonlar: OECD ve Uluslararası Finans Enstitüsü Tahminleri

Henüz 2 Mart 2020 tarihinde yayınlanan ve Koronavirüs nedeniyle dünya ekonomisinin risk altında olduğuna işaret eden OECD Ekonomik Görünüm Ara Raporunda 2019 yılında dünya ekonomisinde yaşanan yüzde 2,9 gibi kısmen yavaş büyümenin 2020 yılında yüzde 2,4'a düşeceğine işaret edilmektedir. Bu büyüme rakamı, OECD'nin 2020 yılına ilişkin olarak Kasım 2019 tarihinde yaptığı tahminden 0,5 puan daha aşağı yönlü bir revizyona karşılık gelmektedir (OECD, 2020: 1-2). Bununla birlikte, Dünya Sağlık Örgütü'nün sorunu küresel düzeyde salgın olarak nitelendirmesinden sonra, 23 Mart 2020 tarihli Uluslararası Finans Enstitüsü-IFF (2020: 2) çalışmasında, dünya ekonomisinin 2020 yılında yüzde 1,5 daralacağı, bu daralmanın boyutunun Avro Bölgesi ülkelerde yüzde 4,7 olacağı tahmin edilmektedir.

IMF ve Avrupa Birliği Tahminleri

Covid-19 salgınının başta sağlık olmak üzere ekonomik ve sosyal alanda dünya üzerindeki etkilerinin giderek belirginleştiği 2020 yılı Nisan ve Mayıs aylarında yayınlanan uluslararası kuruluşların raporlarında daha önce yapılan tahminlere kıyasla küresel düzeyde ekonomik daralmanın şiddetinin daha yüksek olacağına işaret edilmektedir. Nisan ayında yayınlanan IMF Dünya Ekonomik Görünüm Raporu güncellemesinde, 2020 yılında dünya ekonomisinin yüzde 3,0 düzeyinde daralacağı, bu daralmanın özellikle gelişmiş ülkelerde daha yoğun hissedileceği görülmektedir. 2020 yılında yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkelerin yüzde 1,0 küçüleceği, gelişmiş ülkelerde ise bu oranın yüzde 6,1 olacağı tahmin edilmektedir. Bu yönüyle, 2020 yılında küresel ekonomide beklenen daralmanın, 2008-2009 yıllarında yaşanan küresel finansal krizin 2009 yılında dünya ülkeleri genelinde yüzde 0,6, gelişmiş ülkelerde yüzde 3,5 düzeyinde oluşturduğu daralmadan daha şiddetli olacağına işaret edilmektedir (IMF, 2012: 189; 2020: 5,190).

Tablo: IMF ve Avrupa Birliği Tahminleri

	Gerçekleşme	Tahmin	
	2019	2020	2021
Nisan 2020 tarihli IMF tahmini			
<i>Büyüme (yüzde, %)</i>			
Dünya	2,9	-3,0	5,8
Gelişmiş ülkeler	1,7	-6,1	4,5
Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkeler	3,7	-1,0	6,6
- Enerji yakıtları ihracatçısı ülkeler	0,0	-4,4	3,9
- Diğer ülkeler	4,4	-0,4	7,1
- Birincil ürün ihracatçısı ülkeler	1,1	-3,5	4,6
<i>Dış ticaret (yüzde artış, %)</i>			
Dış ticaret hacmi	0,9	-11,0	8,4

Mayıs 2020 tarihli Avrupa Komisyonu tahmini			
Büyüme (yüzde, %)			
Dünya	2,9	-3,5	5,2
Avrupa Birliği	1,5	-7,4	6,1
Avro Bölgesi	1,2	-7,7	6,3
- Almanya	0,6	-6,5	5,9
- Fransa	1,3	-8,2	7,4
- İspanya	2,0	-9,4	7,0
- İtalya	0,3	-9,5	6,5
ABD	2,3	-6,5	4,9
Çin	6,1	1,0	7,8
Japonya	0,7	-5,0	2,7
İhracat (yüzde artış, %)			
Gelişmiş ülkeler	1,5	-12,7	8,4
Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkeler	0,4	-10,2	5,3
Enerji yakıtları fiyatı (ABD Doları, yüzde artış, %)			
- Ham petrol	-10,4	-40,1	4,8

Kaynak: IMF (2020) ve European Commission (2020) verilerine göre düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo'dan görüleceği üzere, Nisan ve Mayıs aylarında IMF ve Avrupa Komisyonu tarafından yapılan tahminlerde, 2019 yılında yüzde 2,9 büyüyen dünya ekonomisinin 2020 yılında yüzde 3,0 ve yüzde 3,5 düzeyinde küçüleceği öngörülmektedir. Bu daralmanın, özellikle gelişmiş ülkelerde daha yoğun hissedileceği görülmektedir. Yükselen ve gelişmekte olan ülkeler içerisinde enerji ihracatçısı olan ve birincil ürün ihracatı yapan ülkelerde bu daralmanın diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha yüksek olacağı görülmektedir. Çin ve Hindistan'da geçmiş yıllara göre oldukça düşük olmakla birlikte sırasıyla yüzde 1,0 ve yüzde 1,1 düzeyinde beklenen 2020 yılı ekonomik büyümesinin yükselen ve gelişmekte olan ülkeler genelindeki ekonomik daralmanın boyutunu azalttığı düşünülmektedir.

Avro Bölgesi genelinde yüzde 7,7 gibi yüksek bir ekonomik daralmanın yaşanacağı beklenirken ABD'deki daralmanın yüzde 6,5 düzeyinde olacağı öngörülmektedir. Covid-19 salgınının etkilerinin yoğun olarak yaşandığı Fransa, İspanya ve İtalya'da ise ekonomik daralmanın yüzde 8,0-9,0 düzeylerinde olabileceği tahmin edilmektedir. Küresel daralmanın etkisiyle dünya dış ticaret hacminin yüzde 11,0 gibi yüksek düzeyde küçüleceği tahmin edilmektedir. Ayrıca küresel talep daralmasının da etkisiyle enerji yakıtı (ham petrol) fiyatlarındaki düşüşün ortalama yüzde 40'lar düzeyinde olması öngörülmektedir.

Bununla birlikte, GSYH'nın bileşenleri analiz edildiğinde, kamu kesimi harcamaları hariç diğer makro bileşenlerin olumsuz etkileneceği görülmektedir. Bu çerçevede, Avrupa Birliği ülkeleri genelinde 2020 yılında kamu kesimi tüketim harcamalarının yüzde 3,3 artması

beklenmektedir. Diğer taraftan özel tüketimin yüzde 8,5, yatırımların (gayri safi sabit sermaye oluşumu) yüzde 13,2, ihracat ve ithalatın her birinin yüzde 12,8, nihaî talebin yüzde 9,1 azalması öngörülmektedir (European Commission, 2020: 41). Ancak yine yukarıdaki tablodan görüleceği üzere, salgının dünya ekonomisi üzerindeki etkisinin 2020 yılıyla sınırlı olacağı, 2021 yılında gelişmiş ülkelerin yüzde 4,5, gelişmekte olan ülkelerin yüzde 6,6 olmak üzere dünya ekonomisinin yüzde 5,8 gibi görece yüksek büyüme rakamlarına erişilebileceği beklenmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yukarıda yer alan tahminler ışığında gelişmiş ülkeler ile yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkeler ayrımında dünya ekonomik büyümesi, enerji ve birincil ürün ihracatçısı ekonomiler, sosyal koruma harcamaları, borçlanma düzeyi, dış ticaret hacmi, ihracatta gelişmeler, sektörel etkiler ve ham petrol fiyatları hakkında aşağıda verilen özet değerlendirmeleri yapmak mümkündür.

Küresel Daralma

Covid-19 salgınının dünya genelinde yayılımının arttığı ilk aylardan itibaren uluslararası kuruluşlar 2020 yılında dünya ekonomisine yönelik tahminlerini aşağı yönlü revize etmişlerdir. Salgının yapısı, yaygınlığı, iktisadî faaliyetlere ve sosyal hayata etkileri belirginleştikçe ekonomik faaliyetlerde giderek daha yüksek daralma öngörülmektedir. Geline nokta, 2020 yılında dünya ekonomisinin yüzde 3,0-3,5 düzeyinde daralacağı, bu daralmanın salgının etkilerinin yoğun olarak yaşandığı ABD ve Almanya, Fransa, İspanya, İtalya gibi Avrupa Birliği ülkeleri kaynaklı gelişmekte olan ülkeler genelinde daha yüksek düzeyde olacağı beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelere ise, küresel talep daralmasının da yol açtığı miktar ve fiyat düşüşlerinin etkisiyle enerji ihracatçısı ile işlenmemiş ürün ya da birincil ürün ihracatçısı ülkelere ekonomik daralmanın boyutunun diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha yüksek olacağı öngörülmektedir.

Kaynak İhtiyacı ve Borçlanma

Ülkelerin küresel krizin üretim ve istihdama etkisini azaltmak için alacağı tedbirlerin sosyal koruma harcamalarını ve genelde kamu harcamalarını artırması muhtemeldir. Nitekim OECD ülkelerinde sosyal koruma harcamalarının GSYH içerisindeki payı 2007 yılında yüzde 17,7 iken küresel finans krizi sonrasında üç puan artarak 2009 yılında yüzde 20,7'ye yükseldiği ve daha sonraki yıllarda bu seviyelerini sürdürdüğü görülmektedir¹. Bu durumun finansmanında yerli kaynak imkânı veya bütçe kalemleri arası kaynak transfer esneklikleri düşük olan ülkelerin borçlanmaya gitmeleri ve borç seviyelerinin artması muhte-

1 OECD Data, Social Spending, <https://data.oecd.org/social-exp/social-spending.htm> Erişim Tarihi: 18.05.2020.

meldir. Bu çerçevede, genel yönetim net borçlanma düzeyinin GSYH içerisindeki payının gelişmiş ülkelerde 2019 yılındaki yüzde 3,0 düzeyinden 2020 yılında yüzde 10,6'ya; gelişmekte olan ülkelerde ise sırasıyla yüzde 4,7'den yüzde 8,9'a yükseleceği beklenmektedir (IMF, 2020). Bu doğrultuda, Avrupa Birliği'nde 2019 yılında yüzde 79,4 olan genel yönetim brüt borcunun GSYH'ya oranının 2020 yılında yüzde 95,1'e yükselmesi beklenmektedir (European Commission, 2020: 188).

Dış Ticaret ve Sektörel Etkiler

Küresel daralmanın ülkeler arası dış ticareti olumsuz etkilemesi ve bu çerçevede 2020 yılı dünya ticaret hacminde yüzde 10'un üzerinde bir daralmaya yol açması beklenmektedir. İhracatın gelişmiş ülkelerde yüzde 12,7, yükselen ve gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 10,7 azalması öngörülmektedir. Ayrıca salgının ülkelerin sektörel yapısına bağlı olarak ülke ekonomilerine yansımaları da farklı olabilecektir. Genel olarak küresel kriz ve salgınların ekonomiye etkilerinin; enerji, turizm, taşımacılık ve birincil ürün ihracatı gibi sektörel kompozisyonu belirli sektörlerle yoğunlaşan ülkelerde daha fazla hissedilebileceği görülmektedir. Bu bağlamda, ülke ekonomilerinin hem normal dönemlerde rekabet gücünün hem de bu türde küresel krizlerle karşılaşıldığında dayanıklılığının artırılabilmesi için orta ve uzun vadede üretim ve ihracatında sektörel kompozisyonu çeşitlendirmesi, güçlü yeni ürün, sektör ve pazar imkânlarının oluşturulması önem kazanmaktadır. Bununla birlikte, ülkelerin gelecek dönem politikalarında tarımsal üretim ve gıda güvenliğinde kendi kendine yeterlilik, tedarik güvenliği ile sanayi sektörlerinde ara malı ürünlerinin yerleştirilmesi öncelikle hale gelebilecektir.

Salgının yayılma hızını ve insan sağlığı üzerine etkilerini azaltmaya yönelik alınan tedbirler de dikkate alındığında her ülkeye ve her sektöre etkisinin aynı olmayacağı, sektörel bazda iç tüketim ve dış talep durumuna göre çeşitli sektörlerde farklı düzeyde etkisinin olabileceğini tahmin etmek mümkündür. Henüz açıklanmış yeterli veri olmamasına rağmen, salgının niteliği dikkate alındığında diğer sektörlerle kıyasla örneğin, turizm ve otelcilik, ulaştırma, otomotiv, makina imalat, oto kiralama, konut ve inşaat malzemeleri, eğitim kurumları, kültür-sinema-spor, kozmetik gibi sektörlerin krizden daha fazla etkilenmesi veya toparlanma sürecinin daha yavaş olması beklenebilir. Ancak karşılaşılan sorunun; sağlık, kimyasallar, internet hizmetleri, uzaktan eğitim, kitap-oyuncak gereçleri gibi sektörlerle ilave talep yaratacağı da öngörülebilir (Deloitte, 2020; TİM²). Bununla birlikte, enerji fiyatlarındaki düşüşün enerji girdileri ithalatçısı ülkelerin cari dengesine olumlu yansımaları da görülebilecektir. Ancak ülke içi gelişmelerden ve sektörel yapılardan bağımsız olarak küresel düzeyde yaşanacak sorunların yol açacağı dış talep daralmasının makro boyutta ülkelerin dış ticaretine yansımaları kaçınılmazdır. Kuşkusuz, bu hususlar salgının süresi ve öngörülenebilirliğiyle yakinen ilgili olacaktır.

2 TİM, Hangi Sektör Çabuk, Hangisi Yavaş Toparlanır?, Köşe Yazıları (Emre Alkin), <https://tim.org.tr/tr/kose-yazilari-emre-alkin-hangi-sektor-cabuk-hangisi-yavas-toparlanir> Erişim Tarihi: 20.05.2020.

2021 Yılı Beklentisi

Son olarak belirtmek gerekirse, salgının dünya ekonomisi üzerindeki etkisinin 2020 yılıyla sınırlı olacağı, bir önceki yıl kaynaklı baz etkisiyle de 2021 yılında belirgin, hatta görece yüksek büyüme rakamlarına erişilebileceği beklenmektedir. Ancak küresel nitelik arz eden krizler ve özellikle salgın vb. durumlara karşı küresel düzeyde tedbirler geliştirmek için mevcut uluslararası kurumların etkinliğinin artırılması veya yeni kurumlar oluşturulmasının geleceğin gündeminde olacağını beklemek de yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Deloitte (2020), Küresel Covid-19 Salgınının Türkiye’de Farklı Kategorilere Etkileri - II, Mayıs 2020, <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/consulting/articles/kuresel-covid-19-salgininin-turkiyede-farkli-kategorilere-etkileri.html>
- European Commission (2020), European Economic Forecast Spring 2020, Luxembourg: Publications Office of the European Union, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip125_en.pdf
- IMF (2012), Coping with High Debt and Sluggish Growth, World Economic Outlook-October 2012, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2016/12/31/Coping-with-High-Debt-and-Sluggish-Growth>
- IMF (2020), World Economic Outlook, April 2020: The Great Lockdown, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020#Statistical%20Appendix>
- Institute of International Finance - IIF (2020), GMV – Global Recession, https://www.iif.com/Portals/0/Files/content/1_IIF032320_GMV.pdf
- OECD (2020), OECD Interim Economic Assessment Coronavirus: The world economy at risk, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/7969896b-en.pdf?expires=1590100729&id=id&accname=guest&checksum=6E65CF834C718F4A52802929898285D5>
- OECD Data, Social Spending, <https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm> Erişim Tarihi: 18.05.2020.
- TİM, Hangi Sektör Çabuk, Hangisi Yavaş Toparlanır?, Köşe Yazıları (Emre Alkin), <https://tim.org.tr/tr/kose-yazilari-emre-alkin-hangi-sektor-cabuk-hangisi-yavas-toparlanir>